

С Т А Н О В И Щ Е

За дисертационния труд на Криста Веселинова Кирова,
докторант на самостоятелна подготовка в докторска програма
„Визуално-пластични изкуства“ на НБУ, професионално
направление 8.2., научна специалност *Визуално-пластични
изкуства*, за получаване на образователна и научна степен „доктор“
на тема **„Експресивният изказ в изкуството от края на ХХ и
началото на ХХІ век“**

Становище от проф. д-р Красимира Коева

Докторският труд на Криста Кирова е посветен на интересна и малко изследвана тема в българската специализирана литература. Експресивният изказ, като термин в изкуството, е достатъчно широк по своя обхват и по възможните начини на тълкуването му. Авторката е посочила още във въведението на дисертационния си труд разликата между значението на понятията „експресивност“ /т.е. израз на чувства и емоции/ и „експресионизъм“ като наименование на конкретно художествено направление в изкуството на Германия от началото на ХХ век /от 1905 до края на Първата световна война/. Но освен разлики, тези понятия притежават и обща база за сравнение, именно по отношение на изразяването на силна и трудно овладяна емоция.

Това е позволило на авторката да анализира задълбочено и много точно художествените параметри на немския експресионизъм с двете му фази - на сдруженията „Мост“ в Дрезден /1905 г./ и „Синият конник“ в Мюнхен /1912 г./, на

причините за появата им, на пластическия език, на основните представители. К. Кирова отбелязва и това, че наред с впечатляващите художествени резултати, немските експресионисти нямат конкретна теоретична програма, нито единен, разпознаваем пластически език и стил. Основният критерий за оценка на този т.нар. „класически експресионизъм“, обаче е много характерен – изразеното и изобразено в творбите усещане за криза на съвременната цивилизация, за безнадежност и духовен крах, породени от предвоенната атмосфера. В изобразителното изкуство това е провокирало подчертаване на силния емоционален заряд, на деформации и на дисонантни цветови контрасти. Авторката е обърнала внимание, съвсем резонно, и на някои важни предшественици и вдъхновители на немския експресионизъм – Ван Гог, Едвард Мунк, Джеймс Енсор и др.

Следвайки логиката на историческите събития, Криста Кирова проследява и изяви на явление, придобило водеща роля в изкуството на САЩ веднага след Втората световна война – т.нар. „абстрактен експресионизъм“ - термин, въведен от Робърт Коутс през 1946 г. От лингвистична гледна точка – поради съдържащото се в него понятие „експресионизъм“, се налага терминът да бъде анализиран на базата на самата фактология и авторката прави това задълбочено и подробно. Изводите са безспорни: Аршил Горки, Джексън Полак, Марк Тоби и др. създават абстрактни творби с голям емоционален и формално-пластически заряд, но те носят съвсем други, коренно противоположни социални послания и са изразители на друг вид модернистична естетика, ориентирана към нов психологически позитивизъм.

Разгледани са и други изяви на следвоенния европейски неоекспресионизъм, както и по-подробни монографични творчески

портрети на изтъкнати художници, подбрани от авторката на базата на специфичния им експресивен почерк: Жул Паскин, Марк Шагал, Василий Кандински, Егон Шиле, Едвард Мунк. В тези портрети избраната от авторката гледна точка подкрепя убедително нейните аргументи, че „... първоначалната им идея прави авторите толкова близки. А именно – стремежът към създаване на изкуство истинско и на моменти дори скандално, което отразява грозотата на истинската действителност“.

Криста Кирова разширява своето изследване, включвайки в него освен живописата, и други видове изкуства, сполучливо въплътили идеите на експресионизма в неговия ранен „класически“ период от началото на XX век: литература, музика, кино и театър. Това е направено много професионално, със завидни познания и с използване на богат изворов материал.

Основен акцент в дисертационния труд на Криста Кирова е и изследването на българското изкуство, свързано с експресионизма и експресивния изказ. Започвайки от ранните прояви и влиянията на немския експресионизъм авторката изтъква на първо място литературното и критическо творчество на следвалия в Германия Гео Милев, и особено на издаваното от него сп. „Везни“ /1919 – 1922 г./. К. Кирова много правилно отбелязва, че по това време не само Гео Милев, но и други автори, в духа на епохата, съвсем умишлено, а не поради незнание, включват в термина експресионизъм обобщеното разбиране за всичко ново, модерно, авангардно. Това ново изкуство трябва да бъде „асоциативно, прямо, нелогично, неподсладено, и да замени старото – описателно, богато на красиви детайли и подробности“ /Гео Милев/.

В трета глава на дисертацията, посветена на експресивния изказ в българското изобразително изкуство авторката подробно изследва един не малък, почти сто-годишен период от неговото

развитие и избира много точно най-важните акценти, автори и проблематика, което оценявам като приносен момент на работата. Следвайки хронологията, тя избира безспорни автори, но не задължително съобразени с дълго просъществувалия през втората половина на ХХ в. конюнктурен, предимно политически принцип за оценки, и това би могло да бъде считано за своеобразно реабилитиране на техните заслуги. Такъв е случаят със следвалата в Германия Бистра Винарова /съпруга на известния политик Симеон Радев/ и участвала в изявите на немските експресионисти. Докторантката прави блестящ анализ на творчеството на Винарова, включвайки малко известни факти и оценки за нея. Много удачно са проследени и изявите в духа на експресионизма на училия в Германия при Оскар Кокошка Бенчо Обрешков, на Давид Перец и др.

Периодът на 70-те и 80-те год. на ХХ век също е анализиран подробно с включването на много автори и на конкретни творби. Тук напълно заслужено, специално място е отредено на Атанас Пацев и на Николай Майсторов. След задълбочено и сериозно проучване, авторката прави важни изводи, които считам за много точни, обективни и професионално аргументирани, а именно, че „Въпреки наличието на експресивни белези в нашето изкуство, експресионизмът в България не е разпространен в своя най-суров вид. Малко български художници достигат до неговите най-груби характеристики. Той по-скоро подсилва израза и енергията им, но не приляга изцяло на манталитета на българския художник“. Бих добавила, че това се е оказал и най-добрият начин те да останат верни на себе си и да избегнат участта на епигони, пък били те дори съвършени.

Като имам пред вид огромния обем на професионално извършените проучвания, както и задълбочените анализи в

докторската дисертация на тема „Експресивният изказ в изкуството от края на ХХ и началото на ХХІ век“, напълно убедено предлагам на научното жури да присъди на Криста Кирова образователната и научна степен „доктор“.

Подпис:

/проф. д-р Красимира Коева/

24.08.2018 г.